

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNA, ZAWALNAJA 1-1 (Wilno, Zawalna 1-1).
Redakcyja adčynlena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zał., na poŭhoda —
2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaia daražej.
Ceny abwiestak pawodlie ŭmowy.

Польшч і Трактац Нацыянальных Меншасцяў.

Апошнім часам у палітыцы дужа шмат паўстала шуму з прычыны выступлення польскага міністра Бэка на сёлетняй восенскай сесіі Лігі народаў у Жэнэве. Уся-ж справа ў тым, што міністр гэны ад імя польскага ўраду заявіў, што Польшч ужо больш сябе ня будзе лічыць звязанай Трактац нацыянальных меншасцяў аж датуль, пакуль гэны трактат, нанова перастроены, ня будзе нароўні абавязваць усе іншыя эўропейскія дзяржавы.

Прыгледзім-жа да гэтай справы бліжэй, разважым у ёй усе папярэдкі. Трактац нацыянальных меншасцяў — гэта складовая частка Версальскага Трактац у 1919 г., які даканаў замірэння народаў пасля сусветнай вайны, патварыў новыя дзяржавы і паправодзіў між імі граніцы. Тады чатыры новыя дзяржавы: Польшч, Чэхаславацыя, Румынія, Югаславія і адна старая, але абноўленая — Грэцыя падпісалі адумасловы трактат аб нацыянальных меншасцях з дзяржавамі пераможцамі: Францыяй, Англіяй, Італіяй, Японіяй і Злуч. Станамі Амэрыкі. Падпісваючы гэны трактат успомненныя дзяржавы абавязаліся абяспечыць нацыянальныя, культурныя і рэлігійныя правы тых народаў, якія апынуліся ў іх новых дзяржаўных граніцах. Гэныя вялікія дзяржавы, што ў вайне перамаглі і што на мірнай канфэрэнцыі дзяржавам пераможаным і новапаўстаўшым дыктавалі варункі іх далейшага палітычнага існавання, ані сабе, ані іншым дзяржавам — апрача пералічаных — падобных абавязкаў што да нацыянальных меншасцяў не наладзілі. Затое Ліга народаў, як міжнародная арганізацыя, што так-жа свой род выводзіць з Версальскай канфэрэнцыі і якая звязана праўнай дагледчыцай, каб выконваўся Версальскі трактат разам з трактатам аб нацыянальных меншасцях, прымаючы да сябе іншых новых дзяржаў (напр. Літву, Латвію і Эстонію), брала ад іх прырачэнне аб абязьбячэнні правоў нацыянальным меншасцям, што знаходзіцца ў межах іхных дзяржаў. Але гэткае прырачэнне мае хутчэй характар маральны, як праўны.

Усе абязьбячэнныя меншасцёвым трактатам дзяржавы, хоць можа і цяжка гэта аднабокімі абавязкамі, але дагэтуль маўчаць. Першая, як сказана

вышэй, пачала з пад гэтых абавязкаў выломлівацца Польшч.

Паступіла гэтак Польшч затым, каб магчы бліжэй да сябе трымаць 10 мільёнаў не палякоў: беларусаў, украінцаў, літоўцаў і інш., што ўвайшлі ў склад сучасных яе граніцаў. Страх-жа ў Польшчы гэтых «сваіх» нацыянальных меншасцяў, які ў яе быў заўсёды, узмогся асабліва цяпер, калі СССР уступіла ў Лігу народаў і калі Саветы могуць узяць на сябе абарону беларусаў і ўкраінцаў пад Польшчай. А да гэтага дайшчы сапраўды можа, бо гэтка палітыка для СССР была-б дужа карыснай — яна ўзноў, як гэта было яшчэ ня так даўно, калі Саветы замест нішчыць нацыянальнасці, значна паддзяержвалі іх, прыцягвала-б да Саветаў і беларусаў і ўкраінцаў. Вось-жа надта магчыма, што Саветы перастануць крыўдзіць у сябе беларусаў і ўкраінцаў і гэтым самым узноў здабудуць сабе прыхільнасць іх у Заходняй Беларусі.

Справу гэту, польскіх плянаў, што да нацыянальных меншасцяў Ліга народаў, за выняткам некалькіх меншых дзяржаў, агулам спаткала дужа ваража. Бачачы безнадзейнасць справы, польскі дэлегат прапачыў сваю звязу з парадку дзеннага поўнага сабрання Лігі народаў, думаючы, відаць, праводзіць яе праз Раду Лігі і вядучы перагаворы з дзяржавамі, падпісаванымі меншасцёвым трактатам.

З таго аднак, што ўжо аб гэтай справе пішучы загранічныя газеты, можна напэўна прадбачыць, што, куды-б Польшч не пакіравала справу, лёгка яна ёй ня пойдзе. Пасля падпісання Польшчай у Версальскім меншасцёвым трактатам, старшыня мірнай канфэрэнцыі Клемансо пісаў да старшыні польскай дэлегацыі Падарэўскага, што Польшч паўстала, дзякуючы ахвярай крыві саюзных дзяржаў і што гэтая крываваа ахвяра ўскладае на іх адказнасць за лёс тых народаў, якія ўвайшлі ў склад Польшчы. Вось-жа, ясная рэч, што гэта ўсё і шмат чаго іншага, Польшчы цяпер прыпомняць, ды-я ўжо прынамінаюць.

Надта магчыма, што Польшч гэту справу сваю на дарозе міжнароднага права аканчальна праіграе, а ня хочучы далей трымацца меншасцёвага трактата, выступіць з Лігі народаў. Здаецца, што яна, за прыкладам Японіі

Supracoŭnictwa Sawietaŭ z burżuazijaj ŭ Lizie Narodaŭ.

— Sawiety ŭstupili ŭ Lihu Narodaŭ — paŭtarajuć hazety ŭsiaho świetu: kapitalistyčnyja i socyjalistyčnyja, nacyjanalistyčnyja i internacyjanalnyja, relihiynyja i biazbožnickija.

Dnia 18 h. m. u Żenewie, u Lizie Narodaŭ sabrałasia specyjalnae paśledžoŭnie Lihl dzieła pryňaćcia ŭ hety miżnarodny areopah SSRR. Na hetaj zborcy delehaty dziaŭžaŭ wykazali adny za pryňaćcie Sawietaŭ u Lihu Narodaŭ, a druhijsa prociŭ. Miż inšymi, suproc pryňaćcia SSRR u Lihu wykazali delehaty Irlandyi i Šwajcaryi. Irlandzki delehat de Valera ŭ swajej prawowie zaklikaŭ sawiecki ŭrad spynić u SSRR praśledawaŭnie relihi i dać tam relihiynuju swabodu, a Šwajcarski delehat Motta wykazaŭ supiaręćnaść sawieckaha ŭadu, abapliortaha na komyunistyčnajdel, z pryncypami Lihl Narodaŭ.

Pašla prawowaŭ delehataŭ adbyłasia hałasawaŭnie. Za pryňaćcie Sawietaŭ u Lihu hałasawał 39 delehataŭ, prociŭ — 4, a 7 delehataŭ ad hałasawaŭnia ŭstrymałasia. Bołšaść hałasoaŭ Sawiety ŭ Lihu Narodaŭ pryňałi.

Pašla hetaha formialnaha aktu zapecuniena Sawietam i stałaje miesca i ŭ Radzie Lihl, pobač z Francyjaŭ, Anhlijaŭ i inšymi kapitalistyčnymi dziaŭžaŭami.

U paradku hetaj procedury staršynja specyjalnaj komisii Lihl abwiescił, što ŭrad SSRR przyňaćcie swaich delehataŭ u Lihu Narodaŭ: Maksima Litwinawa, Uładzimiara Potiomkina i Barysa Šteina.

Takim čynam Sawiety ŭwajšli ŭ kumpaniju z suświetnaj burżuazijaj i hetym aktam aficyjalna paćwierdziłi, što adrakajuca ad suświetnaj proletarskaj rewolucyi dy zaklučajuć mir i „bratniaje“ sużyćcio, a tak-ža i supracoŭnictwa z kapitalistyčnymi ŭra-

dami eŭropejskich i amerykanskich dziaŭžaŭ. Ab hetym ćwierdzić i prawomy Litwinawa.

Pašla hałasawaŭnia ab pryňaćci Sawietaŭ u Lihu, sawieckija delehaty prybyli ŭ zalu naradaŭ i zaniali swajo miesca. Staršynja Lihl Sandler skazaŭ prywitaŭniu prawomu. Miż inšym, prawoŭca padčyrknuł, što Sawiety buduć karystacca ŭsimi prawami ŭ Lizie, ale biaruć na siabie i ŭsie zabawiazaŭnie wypływajućija z paktu Lihl.

I sapraŭdy, kali słabry Lihl Narodaŭ sumlenna zastasujuć pryncypy, na jakich paklikana do isnawaŭnia hetaha Lihl, dyk Sawietam prydziecca adračysia mnoha čaho i ŭ siabie doma, a pieradusim pierastać „internacyjanalizawać“ na maskoŭski lad: Bielarusiaŭ, Ukraincaŭ i Kaŭkazkija narody. Ale ab hetym i ŭ Lizie Narodaŭ nie haworać; tam baroniać i dahladajuć tolki spraŭ sučasnych dziaŭžaŭ, a nie żyćciowych patrebaŭ narodaŭ, asabliwa narodaŭ niedziaŭžanich, pakryŭdžanich.

Dzieła hetaha i sawiecki delehat Litwinaw, adkazwajuć na prywitaŭnie Sandlera, u doŭhaj prawowie miż inšym cynična zajaŭiŭ, što Sawiety sami stanowiać Lihu, abymajućiju 200 narodaŭ i što ŭ hetaj sawieckaj lizie idealnae sużyćcio hetych narodaŭ, i što tam niama ani bołšaści, ani mienšaści narodnaj. Słowam, zabawiazaŭnie wypływajućija z paktu Lihl Narodaŭ, pawodle sloŭ Litwinawa, Sawiety bycam daŭno, jašče prać ustupleŭniem u Lihu, prawiali ŭ żyćcio ŭ siabie doma, bo hetaha adzin z pryncypaŭ sawieckaha ŭadu.

Ustupleŭnie i pryňaćcie Sawietaŭ u Lihu Narodaŭ abchodzić u wielikaj mieri i nas, bielarusiaŭ. Pobač z Ukrainskim narodom, nijaki chiba inšy narod nie ŭcierpieŭ stolki praśledu ad

і Нямецчыны і на злосьць Францыі, да гэтага імкнецца.

Ведама, мы беларусы так-жа жадалі-б, каб міжнародныя законы, што маюць на мэце абарону недзяржаўных народаў і агулам нацыянальных меншасцяў, абавязвалі ўсе дзяржавы, бо гэта для нас мела-б сваё значэнне, як у Польшчы, у СССР, так і ў Латвіі.

Аднак польскімі ў гэтай справе пачынаньнямі мы не захопліваемся, бо ведаем, што Польшч у гэтым усім шукае прадусім сваіх, чыста польскіх, інтарэсаў.

Узноў-жа Ліга народаў, да якой беларусы ў Зах. Беларусі ня раз зваражваліся праз Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні са скаргамі на сваё палажэнне ў Польшчы, квітуючы атрыманыя нашых мэмор'ялаў, аставалася на нашыя скаргі глухой. Няма так-жа падставы думаць, што з гэтым было-б лепш, калі-б трактат аб нац. меншасцях пачаў абавязваць усе дзяржавы паводле польскага рэпэту.

Але ўсё-ж-дыкі, ня глядзячы на гэта ўсё, для беларускай

справы было-б лепш, каб так, ці інакш Польшч была звязанай што да нац. меншасцяў міжнародным правам і каб з Лігі народаў ня выступіла, бо інакш мы ня мелі-б нават самага права зваражвацца ў тую-ж Лігу са скаргамі на свае крыўды.

Вось-жа, калі палякі пешацца з выступлення мін. Бэка ў Жэнэве ў справе нац. меншасцяў, мы гэтую рэч, як яўна нам некарысна, называем уласным яе імем.

Бядаваць-жа лішне з прычыны гэткай польскай меншасцёвай палітыкі так-жа ня збіраемся. Праўду кажанагаворка, што няма таго злога, што ня вышла-б на добрае. Так і тут. Гэткай польскай палітыка яшчэ толькі лішні раз павучае нас, што абарону сваіх правоў мы павінны правесці самі ўласнымі сіламі, а так-жа сіламі сучаснымі з народамі ўкраінскім і літоўскім, і ўрэшце шукаючы больш адпаведнай абароны сваіх правоў так-жа і на арэне міжнароднай.

bałšawickaj Rasiei, kolki cierpieć biełaruski narod. U fakcie pryńiaćcia Sawiećtaŭ u Lihu, my, biełarusy, ŭhładojem pryznańnie Lihaj žudasnaha pałažeńnia biełaruskaha narodu ŭ Sawiećkaj Biełarusi za praŭnaje, a tak-ža pryznana zakrapleńnie panawańnia Rasiei nad bołš jak 7 miljonami biełarusau, zaslaŭajučych uschodniuju Biełaruś. U inšych abstawinach možna było-b spadławacca, što Sawiećta, staŭšysia slabram Lih Narodaŭ, musiać prytaŭwacca da niekatorych wymohaŭ i pryncypaŭ, na jakich pawinna być zbudawana mižnarodnaja arhanizacyja narodaŭ. Ale ŭ Lizie narodaŭ hetaha nie praktykujuć — Liha Narodaŭ — heta sa-juz dziaŭžaŭ, a dzieła hetaha našana- wańnie nacyjanalnych prawou jana duža mała žwiartaŭe ŭwahi.

Žahłochli ŭ Ženewie, zamoŭkli ŭ Maskwie ključy ab samastanaŭleńni narodaŭ. Zapanaŭala reakcyja: eŭrapejskaja pseŭdodemokracyja i kamunistyčnaja dyktatura padali sabie ruki zhody nad hałowami niedziaŭžaŭnych, pakryŭdžanych narodaŭ Čornaja reakcyja ŭ adnosinach da niedziaŭžaŭnych narodaŭ nastaje ŭ najhoršaj formie.

Biełaruski narod pawinien natužyć usie swaje siły, kab nia dacca prahlynuć hetaj akule. p—k.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

Нарады Прэзидыюму Беларускага Нацыянальнага Камітэту. 24 г.м. адбылося чарговае паседжаньне Прэзидыюму Бел. Нац. К-ту, рэзалюцыі каторага друкуем на другім месцы ў гэтым нумары.

З выдавецкае нiвы. Выйшлі з друку: „Шлях Моладзі“ № 9 за м-ц верасень 1934 г. месячнік, орган беларускай моладзі.

„Беларуская Борць“ — месячнік пчалярства і мядова-лекарскіх зéлак, № 1, жнівень 1934 г. Адрэс рэдакцыі і адм. Вільня вул. Каралеўская 3-8. Падпісная плата да канца году 2 зл. Часопісь мае 8 бачын паперы канцэлярскага фармату, адбітая на павелачы.

Беларуская пачаткавая школа ў Вільні, якая была ператворана школьнымі ўладамі на польскую № 33, цяпер ператворана той-жа ўладай назад — на беларускую.

Новы гурток Б.І.Г.І.К. У Дзялятычах, Наваградзкага пав. нядаўна заснаваўся гурток Бел. Інст. Гасп. Культ., які цяпер легалізуецца прад адміністрацыйнымі ўладамі.

„Бел. Крыніца“ ў м-цы кастрычніку выйдзе 4 разы — кожны тыдзень.

Статystыка ІІ дзяржаўнай pierapisi на біел зiеmлax.

Warsaŭski Statystyčny Ūrad razasłaŭ publikacyju ab sastaŭleńni wyнікаў ІІ аhуlnaj pierapisi ŭ Polskaŭ dziaŭžaŭie, datyčacuju Maładečanska-ha i Ašmianskaha pawiećtaŭ. Statystyčny ūrad pastupowa sastaŭlaje henu statystyku špiarša pa pawiećtach, a pašla wajawodztwaŭ i abiacaje hetek-ža pastupowa apawiaščać henu statystyku publikacyjami. Statystyka, jak widać z hetaj publikacyi, sastaŭlajecca padrablaźna i abšyrna. Adno adrazu kidaŭacca ŭ wočy, dyk heta nacyjanalnaŭa niedarečnosť, ale heta wy-ŭstupa hrachi špišoŭščykaŭ, jakija starallia biełarusau u dziaŭžaŭnym špi-sie zapisać palakami. Woś wyniki hetaj akcyi.

Maładečanski pawieć.

u haradoch ludziej ahułam — 11.791, katalikoŭ — 5183, prawasłaŭnych — 3375. Bačkaŭskaja mowa — 6610 polskaja i 1945 biełaruskaja. U wloskach ludziej, ahułam — 79.494 duš, katalikoŭ — 16.521 prawasłaŭnych — 59.477, bačkaŭskaja mowa: 28.918 polskaja i 47.067 biełaruskaja. Rasiejaŭ znajšlosia ŭ haradoch 162 i ŭ wloskach 573 — 735, żydoŭ 5.779 i inšych 226.

Z hetaj statystyki wyhladaŭe, što ŭ Maładečanskim pawiećcie nawat i prawasłaŭnyja biełarusy majuć polski „jenzyk ojčysty“ nie haworačy ab biełarusach katalikoch, katorem polski „jenzyk“ namahajucca „pryžyć“ i polskija ksiandzy praz katalicki kaściol.

Ašmianski pawieć.

u haradoch ludziej ahułam — 11.414, katalikoŭ — 6.167, prawasłaŭnych — 897; bačkaŭskaja mowa: 6.768 polskaja, 312 biełaruskaja i 6 ličioŭskaja. U wloskach ludziej ahułam — 93.198, katalikoŭ — 75.202, prawasłaŭnych — 14.199; bačkaŭskaja mowa: 78.183 polskaja, 9837 biełaruskaja i 1556 ličioŭskaja. Rasiejaŭ znajšli: u haradoch 146, u wloskach 769 — 915, żydoŭ 6721 i inšych 314.

Woś tut dyk pastarallia špišoŭščyki biełarusam „pryžyć“ polski „jenzyk ojčysty“.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу Выпісвайце найстарэйшую беларускую газету „Беларускую Крыніцу“!

Беларускі Нацыянальны Камітэт у абароне правоў Беларускага народу.

Дня 24 верасня сёл. адбылося паседжаньне Прэзидыюму Беларускага Нацыянальнага Камітэту. На паседжаньні гэтым разглядаліся між іншым наступныя справы:

1. адмова Польшчы выконваць міжнародны г. зв. Малы Тратат аб нацыянальных меншасцях,
2. Змушаньне польскімі школьнымі ўладамі праваслаўных айцоў-законавучыцеляў навучаць беларускіх дзяцей у школах Закону Бога папольску.

3. справа ўваходу СССР у Лігу Народаў.
Пастановы Б. Н. К-ту адносна пункту 1-га і 2-га падаём ніжэй. У справе пункту 3-га пастаноўлена звярнуцца сумысным пісьмом да старшыні сучаснай (XV) сесіі Лігі Народаў. Поўны тэкст пісьма гэтага падаём асобна.

I.

Прэзидыюм Беларускага Нацыянальнага Камітэту, разгледзіўшы заяву польскага міністра загранічных спраў у Лізе Народаў з дня 13 верасня сёлета, якой Польшчы адмовілася і афіцыйна выконваць міжнароднае абавязаньне абароны правоў нацыянальных меншасцяў, абнятае г. зв. «Малым Версальскім Трататам аб меншасцях» — сьцьвярджае, што:

1) гэта заява польскага міністра ў Лізе Народаў зьяўляецца толькі фармальным выхленьнем таго фактычнага стану, які вытварылі дзяржавы ў Лізе Народаў, а польскія ўрады ў сваёй дзяржаве;

2) патрэбы Беларускага народу ў граніцах Польскай дзяржавы, правы катораму афіцыйна загавантаваны апрача Версальскага Тратату так-жа аснаўнымі законамі Польскай рэспублікі і спэцыяльнымі ўставамі, — не здаволены;

3) Ліга Народаў, а фактычна ліга дзяржаў, у сапраўднасьці не кантралавала выкананьня міжнародных абавязаньняў адносна нацыянальных меншасцяў у паасобных дзяржавах наагул, а ў граніцах Польскай дзяржавы — ў адносінах да Беларускага народу, які на этнографічна беларускіх землях жыве спляшной масай у абсалютнай большасьці; тут ня толькі ня выконваюцца міжнародныя абавязаньні аб абароне правоў нацыянальных меншасцяў, але не рэалізаваны і не рэалізуюцца ўнутраныя законы і ўставы, якія гаваряць аб афіцыйна і Беларускаму народу свабоду карыстаньня роднай мовай у жыцьці рэлігійным і навучаньні маладога пакаленьня, а так-жа свабоду поўнага разьвіцьця сваёй нацыянальнай асаблівасьці і сваёй народнай культуры;

4) Хоць адмова Польшчы выконваць тратат аб нацыянальных меншасцях і ідзе ў пэўнай меры па лініі палітычных імкненьняў Беларускага народу ў ягоным змаганьні за незалежнасьць, па колькі гэта адмова кіруецца да рэвізіі Версальскага і іншых трататаў, то аднак пры сучасных варунках адмова гэта зьяўляецца спробай пазбаўленьня Беларусаў у граніцах сучаснай Польшчы нават юрыдычных падставаў бараніць свае правы на міжнародным форуме.

Баручы пад увагу вышэйсказанае, Прэзидыюм Беларускага Нацыянальнага Камітэту ад Польскага ўраду дамагаецца:

рэалізаваньня тых законаў і ўставаў, якія гаваряць аб і запэўняць так-жа і Беларускаму народу ў граніцах Польскай дзяржавы поўную свабоду карыстаньня роднай мовай у жыцьці рэлігійным, навучаньні маладога пакаленьня ў школах і пазь школам, а так-жа свабоду поўнага разьвіцьця сваёй нацыянальнай асаблівасьці, народнай культуры і адначасна заяўляе, што Беларускі народ, рэпрэзэнтант якога ў граніцах Польскай рэспублікі ёсьць незалежна арганізаванае беларускае грамадзянства пад сьцягам Беларускага Нацыянальнага Камітэту, не зракаецца і не зрачацца ніколі дасюлешніх сваіх правоў і далей будзе змагацца за належнае яму права, як у граніцах Польскай дзяржавы, так і на міжнароднай арэне, а ў тым ліку і ў Лізе Народаў.

Wincuk Adważny.

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

IX. U susieda.

— Jakich prawou? — pytaŭe Marcuk.

— Usich prawou čaławiečych: — usiaho swajho, nawiet biełaruskaj školy i swajej haspadarki. Ja heta młarkuju z taho, što maskali i palaki wielmi z usiaho našaha śmiajucca, a nawiet užo wielmi krywlacca na tych biełarusau, katorych, tak skazać, jašče niama. Ale heta ŭsioroŭna, jak bywaje ŭ slarui: staršyja syny wielmi niezadowolony, što treba dawać roŭnuju časć najmałodšamu bratu, katory tolki niadaŭna naradziŭsia i nawiet jašče nia ŭmieje hawaryć! Ale heta jasna samo saboj: raz jon żywy čaławiek i ichny brat, dyk мае roŭnaje prawa da ŭsiej majemaści. Woś i biełarus, choć najmałodšy slawianski brat, мае za saboj usie prawy Božyja i ludzkija. Tak heta i naś ksiondz wikary tłumaczyć.

— Jak-ža tak? — dziwiŭsia stary.

— Ale pačakaj, panie Marcuk, nia dziwiśle! — pierabiŭ arhanisty: — Woś heny, što ja kazaŭ, Zwionzak zabaraniaŭe swaim slabram hawaryć paprostu; śmianiaŭe żyta-kryta nazowy wlosak i prożwiščy. Dyk ciapier niekatoryja kleryki ŭ sieminaryi cichaŭka paźmianiali prożwiščy z ličioŭskich i biełaruskich na polskija.

— Woś, brat, hdzie raźwiazka, aha-al — zahamaniaŭ Marcuk: — a ja dumaŭ, dumaŭ i nia moh dahadacca. Ciapier a razumieju čamu moj Michałka ćwierdziŭ: Tata tego nie rozumieś. Ale-ż heta čystaje cyhanstwal

— Tut jašče nia ŭslo, — hawaryŭ Charaśucha: Rastieja pužajacca jašče bołš: woś rabiła palicija ŭ sieminaryi rawiziju, šukała niejkich papieraŭ. Maskali zduru lajuć nas palakami, lachami, paŭstanami i sami nia wiedajuć čaho chočać. Ale pračuwaŭe biełaruskaje prabudžeńnie: niadaŭna

chacieli nakinuć u Kaściołach rastiejskuju mowu i ruskija paciery, ale pabiełarusku ŭ kaściołach hawaryć nie pazwalajuć: pa ichnamu — jany lepš u kaściele buduć ciarpieć polskuju mowu, jak biełaruskuju.

— Čamu?

— Heta palityka, bo z polskaj mowy jany spadziajucca pierajsci prosta na rastiejskuju; a puściŭšy biełaruskuju — rastiejskaj kaput, bo naś narod tahdy moža prabudziacca. Dobra skazaŭ našamu wikaramu adzin rastiejski čynoŭnik: „My, kaža, palakoŭ tut nie bałmaŭ, bo jany tut čużyja, jak i my. Ale biełarusy — druhoje dzieła: jak biełarusy paŭstanuć, dyk nam treba budzie iści adhetul: wo swojasi.

— Nu, nahawaryŭ ty mnie, aź woś pad ty-žačkaj špiorla; pačakaj minutku: ja wypju adnu z piercam, bo aź młosna robicca.

Che, che, che! — zaśmiajauśia Charaśucha: ja baču, što ty, jak toj kaža, tak cely dzień i hu-lejeś: dźwie z piercam, dźwie biaz piercu, a dźwie tak sač.

Tymčasam Marcuk aściarožna nacadzil z butelki poŭnuju čaračku, pasypaŭ źwierchu piercam i kulnuŭ jaje da dna.

— Ty, — kaža, — śmiejsia sabie na zdarou-je, a mnie woś i palahčeŭa. Jašče pastaŭlu bańku na wierzch, dyk i ŭsio piarojdzie.

Tut Marcuk uziaŭ ražon z wataj, pamačuŭ jaho ŭ karasinu, zapaliŭ nad lampackaj i, šturchnuŭšy ražon u bańku, sprytna wyciahnuŭ nazad, a bańku lapnuŭ sabie niżej „łyžački“, na żywot.

— Mnie adnej i dośić, — kazaŭ jon. — Hetak i biaz dochtara sabie radžu. Pryslaŭ tut probaŭšy anahdaj feršaŭa, hetaha dychawičnaha Jude-la: daŭ jon mnie niejkiju abrydu, dyk jašče horš zrabitiŭšo; wykinuŭ ja hena paskudztwa praz wak-no, a dwa zloty jak sabaki źjeli. Wiedama, ad la-karstwa zdarou nia budzieś; druhoje dzieła našy ziołački!

— Pasiadzi jašče, waspan, — kazaŭ Marcuk da arhanistaha, katory užo zbiraŭsia damoŭ: — starucha maja pajšla ŭ laźniu, a pośle musić poj-

dzie z kumoj na piwa — ja jaje znaju, dyk nudna mnie adnamu tak lažać. Pasiadzi, raskeży, jak ka-ladujeś. Jak zima, jak pahoda?

— Wiedejeś, nia ručyć nam! Pazaŭčaraŭšy dzień byŭ blaħi. učaraŭšy horšy, a siahoniašni da-wiaršyŭ. Musiŭ dzieła taho, što kaladujem u poście: saŭsim druhiŭ nastroj i ludzi jak-by nia tyja; niama nawiet i tej cikawaści ŭ ludziej, jakaja pry kaladzie pawinna być. Posnyja pieśni, posnaja ja-da, dyk i mina robicca posnaja. Pry hetym niejka-ja widawočnaŭa niepamysnaŭe paŭzla za nami śled-u śled: pierš-na-pierš pazaŭčora naś padwozčyk nie dahledziŭ najbołšaha miaška z aŭsom — mia-šok raźwiazauśia i awios pasiejaŭsia na darozie, na jakich dźwiuch wiarstach. Nu, probaŭšy nawaliŭ-sia na mianie, a ja čym tut winowaty? Mia-šok zawlaziwaŭ padwozčyk, a ja jechaŭ z kolan-dzom. Padziakujuć za heta ptuški i zajčyki, ale i to na wiasnu, bo ciapier zaparašyła śnieham. A ŭčo-ra, kali užo končyli kaladu, astaŭsia nam jašče adna čata na adnasiellu, wiarsty za dźwie ŭ bok — Zabaroŭščyna. Pahoda byla dosyć dobraja, choć užo pačynala wiečareć. Pakazali nam z apoŭniha chwałiwarku darohu ŭ toj zaścienak; rastłumačyli, hdzie zawlarnuć naprawa: — Tam, kaža, buduć try kuściki i kala ich budzie śled naprawa, a tam užo prosta i prosta. Nu, my i pajechaŭi. Dobra. Jedu ja, jedu; hładžu — pryhladaŭsia. Ale jakraz toj śled byŭ zawlejeny, a tych troch kuścikaŭ my nie źmłarkawali. Jedziem, značyć, dalej i užo kry-chu stali sumniawacca; aź bačym — jakraz try ku-sty i pry ich darožka. My-tudy, i ja začaŭ pacia-kać kania, a koŭ naś dobry: biazyć — nie lanujec-ca. Darožka hładkaja, wiasiołaja, lasok taki miły, što my jedź dy jedź, a... zaścienku niama i niama! Kazali nam: dźwie wiarsty z hakam; jedziem my, jedziem: toj hak zrabitiŭsia daŭžeŭšy ad tych wior-staŭ, a zaścienku niama. A užo i dobra wiečareje. Kali bačym — čata: nu, dziakuj Bohu! My tudy: rady, što choć i pozna, ale znajšli. Paświatcili, sta-li zapisywać. Tolki, baču ja, — ludzi niejkija nie-spokojnyja, šepčucca. Akazywajacca, što jany nas i nia znajuć. Badaŭ ciabiel Heta my zaležli na try

II.

У звязку з выяўленьем на Горадзенскім Зьездзе праваслаўнага духавенства і міран, які адбыўся у палавіне жніўня 1934 г., што мясцовыя польскія школьныя ўлады абавязваюць пэўнымі падпіскамі праваслаўных айцоў-законавучыцеляў навучаць у школах праваслаўнай рэлігіі папольску, Прэзыдыюм Беларускага Нацыянальнага Камітэту сьцьвярджае, што гэта йшчэ адна праява спосабу полонізацыі беларускага маладога пакаленьня, бо праваслаўная Горадзенская Епархія тэрыторыяльна абыхае этнографічна-беларускія землі, дзе насельніцтва беларускае, асабліва праваслаўнага веравызнаньня, у абсалютнай большасьці.

Гэты факт ярка супярэчны з аснаўнымі законамі Польскай Рэспублікі, з спэцыяльнымі ўставамі аб навучаньні маладога пакаленьня няпольскай народнасьці і з цыркулярамі міністра Веравызнаньняў і Асьветы з дня 11.V.1927 г. № 3937/27 і 1.V.1928 г. № 2305/28, дзе выразна сказана, што навучаньне рэлігіі ў школах павінна адбывацца ў роднай мове вучняў, з паясьненьнем, што ў школах для вучняў праваслаўных родная мова ёсьць тая, каторай яны ўладаюць яшчэ прад уступленьнем у школу.

Супроць полонізацыйнай, адносна беларускага насельніцтва, палітыкі польскіх школьных уладаў Беларускі Нацыянальны Камітэт усьцяж пратэставаў і цяпер гэты пратэст абнаўляе.

Пры гэтым Прэзыдыюм Беларускага Нацыянальнага Камітэту вітае пастанову Епархіяльнага Зьезду ў Горадні, вынесеную ў жніўні 1934 г. аб навучаньні дзяцей праваслаўнай рэлігіі ў матчынай мове, гэта знача — пабеларуску.

Вільня, 24 верасьня 1934 г.

Прэзыдыюм Беларускага Нацыянальнага Камітэту.

(—) Я. Пазьняк (—) В. Багдановіч (—) М. Манцэвіч
Старшыня І віцэ-старшыня ІІ віцэ-старшыня
(—) А. Клімовіч (—) Ул. Казлоўскі
скарбнік сэкратар.

Арышты Я. Купалы і Я. Коласа?

У нашу рэдакцыю зьявілася адна асоба, пражываючая ў Вільні, з пісьмом ад яе сваяка з Менску, у каторым, між справамі сваяцкімі, напісана і аб арышце камуністычнымі ўладамі Янкі Купалы і Якуба Коласа. У гэтым-жа пісьме гаворыцца, што Я. Коласа з арышту сора звольнілі, а Я. Купала і цяпер сядзіць у Г.П.У.

Пры гэтым трэба адцяміць, што з пісьма ня відаць, каб аўтар яго цікавіўся палітыкай, але гэныя арышты на столькі галасьлівыя ў Менску, што адбываюцца сваім рэхам і ў прыватным жыцьці грамадзян. Калі верыць пададзенай ў пісьме вестцы, то Я. Купала арыштаваны ўжо другі з чаргі раз.

Polski projekt ab uahulnieńni abarony nacyjanalnych mienšaścíaŭ—biezrezultatny.

Polski projekt ab uahulnieńni abarony nacyjanalnych mienšaścíaŭ, u wypadku nieprzyznańnia njakoho m.in. Bek zawiń na siol. sesii Liki, što Polšč ad 13 h. m. pierastaje padlaħać dahaworu ab nac. mienšaścíaŭ, zaklučanamu ũ Wersali 28 čerwienia 1919h., zakončyŭsia biezrezultatna. Pradstaŭniki mnohich dzlar-žaŭ wykazalisia suproć polskaha projektu, a pradstaŭnik Polščy nie dapaŭ-

ciŭ jaho nawat na hałasawańnie i zabraŭ nazad.

Cikawa, ci praz heta waroħajecsa polskaja admowa padlaħać Wersalskamu traktatu ab abaronie nac. mienšaścíaŭ ci henaŭe admowa astaŭjecsa ũ sile?

wiarsty u Zaprużanskiju parachwiju i papali aŭ u Dubowuju Horku. Ale tut baba zakružylasja pa chacie, stała čym skarej przybrać. A pośle kaŭa: Ojčynka, načuj! pozna, nie dajdziesz da Zawalaŭki. My pamarkawali — praŭda, pozna i ciomna. Stali načawać. Baba rezwaja, udawa i haława domu, bo syny jašče maładyja. Najpierš baba skočyla nas trachtawać: pastawiła cely zban masła, pałažyla bochan chleba na stoł; nie pašpieli my žmłarkawacca, a jana chleb reŭa — adwaliła łustu praz cely bochan: pelcam masła na łustu šmaruje; pašla ksiandza pa plačy hladzić i prynukaje: Ješ, kaŭa Wojčynka, nie saromsia! — „Wojčynka” — ni toje, ni sioje; a mianie taki šmiech apanawaŭ, što wytrywać nie mahu. A pośle, brat, nasłala nam paščiel na świežych dublonych aŭčynach; dy ja kali raschropsia, dyk biedny ksiandz celuju noč nia spaŭ: tolki kačaušia na tych aŭčynach i kuryŭ. A siachodnia hetaja bura...

Tut Charašucha raskazaŭ ranišniuju pryhodu, na Zamkawaŭ wulicy, ab tym niaščasnym sylabizie i h. d. — Nu, i zakončyliśja hetyja biedy tym, što ja wywiaruŭ probaŭšy pad samym hankam. Jak uŭo nia jdzie, dyk nia jdzie! — zawiaršyŭ raskaz Charašucha, pramaŭčaušy ab sprawach swajho serca.

— A ci nie zahledziłsja ty tam na ŭdawu, Hanulu? — spytaŭ ni z taho, ni z siaho Marcuk, jak-by ŭhadeŭšy arhanistawu dumki.

— Oj, licha! što wy ŭsio mianie da Hanuli młarkujecie? — adkazaŭ Charašucha, ale pry hetym nławolna pačyrwanieŭ.

— Nu, nula nie spradžasja, waspan: musieħa spadabacca, takaja ŭdoħa. Tak, tak: Hanula — slaŭnaŭa babula! Jak ŭaħa ŭ nas letam, dyk ja widzieŭ, što jana pieršaja žniaja: snop wiaħa sporny i krepki, žnie čysta i zħreħna; adnym słowam, što robić — taħkowa robić. Daj, Boħa, takuju žonku waspanul!

— Što-ž, prostaja jana kabieħa, — staŭ niby adniekiwacca Charašucha.

— Niachaj sabie i prostaja, ale zatoje ŭsio tobie zrobić: i pašyje, i pamyje i ješci tobie zwa-

ryć, i fanaberyi mieć nia budzie, a heta tak-ža mnoħa značyć.

— I syna maŭe: treba, značyć, hadawać ču-žoje... — prabawaŭ jašče baranacca Charašucha.

— Dyk i dobra! — Kaŭa Marcuk: — pakul tam swajo što budzie, to uŭo budzieš bačkam i pamacnika hadawać budzieš. Dy zreħta, jakoje žyćcio staroha kawalera?

— Sabačaje žyćcio! — padumaŭ Charašucha.

— Stary kawaler — heta sirata niaščasnaja, — ciahnuŭ dalej Marcuk: — Dy što ja kaŭu — sirata. Siratu paħalejuć dobryja ludzi, a chto paħaleje staroha kawalera? Koħny z jaho pašmłajecsa, a sa-starejecsa — koħny jaho pakryŭdzieć. Ci-ž nia tak? Nu, tak! — Adkazywaŭ Marcuk sam sabie — ci ty zachwareješ, ci ty zasumuješ, dyk ty adzin, jak woŭk. Ja sapraŭdy bajašsia-b tak adzin žyć. Nawiet paswarycca niama z kim; a i heta bywaŭe patrebna, jak bura ŭ pawietry. Chiba-ž paswaryšsia sa špitalnaŭ babaj? Ale taja plunie table i pojdzie, a ty astaniešsia adzin, jak durny. A woś maja starucha, choć i plunie, ale nia pojdzie; kudy jana pojdzie? Choć i pajšla-b nawiet, dyk usłoroŭna wierniecca. Che, stary kawaler... Ani table huzik chto pryšyje, ani ty žjasi ŭ paru ciopłuju strawu, jak patreba koħnamu čaławieku; ani ciabie chto lubieć... Ani nawiet chto tobie świečku padašć, jak prydziecca pamirać. Pakul dalacieć da ciabie taja špitalnaŭa Ruzia, što nazywaŭ babaki Starasta, dyk ty daŭno adubieješ. I na mahile twajej ničto nie zaplaća i za duħu ničto nie pamolicca. A twajo dabro zara razčłahaŭ, dy jašče pobjucca i ciabie pa šmierci klaści buduć. Abo sam pad starašć pojdzieš žabrawać; abo...

— Nu, dosyć, dosyć i tak, — kryknuŭ Charašucha.

Padčas hetaj litanii jon pierš uzdychaŭ; pośle pierapuħašsia, a pośle i wytrywać nia moh. A Marcuk zaliwašsia dźciačym šmieħam i hawaryŭ, niby ŭdziwłiŭšysia, niby pakryŭdžanym: — Što-ž ty mnie nia daŭ skončyć? A ja jašče i paławiny table nia abjaśniŭ. Ale i tak widziš, što značyć stary kawaler. Dy woś, tobie na pacieħu, što skora

Пратэст Беларускага Нацыянальнага Камітэту перад Лігай Народаў.

(Даслоўны тэкст пісьма).

ЯГО ЭКСЦЭЛЕНЦЫ

Старшыні XV Сэсіі Лігі Народаў

Міністру САНДЛЕРУ

Жэнева.

Ад імя саюзу беларускіх арганізацый — Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні, рэпрэзэнтуючага арганізаванае беларускае насельніцтва ў граніцах сучаснай Польшчы і засялючага сплэшнай 2.500.000 масай тэрыторыю між Дзвіной і Бугам, маем гонар зьвярнуць Вашу ўвагу на наступнае:

Уваход Саюзу Соцыялістычных Савецкіх Рэспублік у Лігу Народаў і заява прадстаўніка Саветаў камісара Літвінава аб тым, што ў Саветах сусім няма пытаньня нацыянальнага, стварае ілюзію, што ўсе нерасейскія нацыянальнасьці ў граніцах савецкага Саюзу — у тым ліку і Беларусы — маюць там быццам поўную свабоду разьвіцьця і што тыя-ж Беларусы быццам прызнаюць камісара Літвінава сваім прадстаўніком перад Лігай Народаў і заганідай наагул, ды што быццам павінны несць адказнасьць за ягоныя забавязаньні.

Гэта аднак не адпавядае сапраўднаму стану рэчаў і мы, як прадстаўнікі заходняй часткі таго-ж Беларускага народу, якая знаходзіцца паза граніцамі Саветаў, а іменна ў Польшчы, аб цяжкім палажэньні якой ня раз былі складаны ў Лігу Народаў вычэрпываючыя мэморыялы, маючы скромную магчымасьць выявіць хоць часткова сваю думку, пазваляем сабе прадставіць яе Вашай Эксцэленцыі да ведама. Зазначаем пры гэтым наша найглыбейшае перакананьне, што 8-міліённае беларускае насельніцтва з тэрыторыі Савецкае Беларусі і наагул савецкага Саюзу ў дадзеным выпадку цалком з намі солідарызуюцца і змушана тымчасам маўчаць толькі ў сілу ведамай у краіне Саветаў дыктатуры.

Беларускі народ ня можа прызнаць савецкага ўраду за свайго прадстаўніка ні ў Лізе Народаў, ні прад цэлым сьветам з наступных прычын:

1) Беларускі народ праз сваіх праўна выбраных прадстаўнікоў, Радай Беларускай Народнай Рэспублікі ў Менску, актам з дня 25 сакавіка 1918 году абвесьціў Беларусь вольнай і незалежнай дзяржавай, каторую Саветы занялі пасля збройнай сілай і, супроць заўзятага спраціўленьня беларускага насельніцтва, ітрымаюць пад сваёй уладай крывавамі спосабамі.

2) Савецкі ўрад на занятай беларускай тэрыторыі тасуе супроць заваеванага беларускага насельніцтва палітыку вынарадаўленьня; дзеля зьніштажэньня Беларускага народу, як нацыі, савецкі ўрад, пад відам праводжаньня колектывізацыі, цэлыя масы беларускага насельніцтва выселіў з роднага Краю ў Сібір і іншыя далёкія краі СССР, а на беларускія землі, на месца выселеных Беларусаў, насаджвае чужых асаднікаў, замацоўваючы гэтак штучна маскоўска-савецкія ўплывы на Беларусі.

3) Імкнучыся да здушэньня беларускай культуры і наагул беларускага народнага жыцьця ў Савецкай Беларускай Рэспубліцы, савецкі ўрад абвінаваціў у контррэвалюцыі беларускіх вучоных, культурных работнікаў і беларускую інтэлігенцыю, ды бяз суду выселіў іх з роднага Краю на прымусовае пасяленьне ў чужыя Краі СССР, а на месца выселеных культурных і навуковых работнікаў Беларусаў, на беларускія землі масава прысылаюцца такія-ж работнікі чужынцы.

З гэтага відаць, што нацыянальнае пытаньне ў Саветах далёка ад таго ідэальнага вырашэньня, у якім стараўся яго прадставіць у Лізе Народаў камісар М. Літвінаў.

Прыймае, Эксцэленцыя, словы нашай глыбокай да Вас пашаны. Вільня, 24 верасьня 1934 г.

(Подпісы)

na starych kawaleraŭ buduć nakładać asobnyja podatki i dapačywać tym, što majuć mnoħa dziaćlej.

— Što ty kaŭyš? — aburyšsia arhanisty: — heta uŭo plotki i čysty šmieħ.

— Moħa i plotki, — hawaryŭ Marcuk: — bo jakraz male heta kazała maja baba, a jana wielmi starych kawaleraŭ nia lubieć: inakš nie nazywaŭe, jak darmajedy. abo pustačwiet. Ale moħa ŭ hetych plotkach još i kałiucca praŭdy? Widziš, baby na hetym lepš znajucca ad našaha brata: jak stanuć ab čym hawaryć — woźmuć i wychawarać. Heta bywaŭe.

— Što tut taić, — kazaŭ Charašucha: — ja i sapraŭdy uŭo zadumaŭ žanacca. Dyj taja Hanula tak učapilasja za serca, što i wyrwać nielha.

— Dyk i nia wyrwyaj! A skolki maješ hadoŭ?

— Akuratna abličyŭšy, dyk sorak wośiem z paławinaŭ.

— Čaho ŭ ty biaduješ? — kazaŭ Marcuk: — jašče jakraz paŭwieku astałosia, dyj z hakam.

— Mały uŭo hak, — uzdychnuŭ Charašucha.

— Trymajsia choć za hety! i niama tut što walawodzić: žanisia i to čym skarej; moħa jašče ja dażywu. Kab nie baluščaja naha, wot zatencawaŭ-by na twaim wiasłellil! Abo byŭ by swatam; u mianie wielmi lohkaŭa ruka: roŭna ślem razoŭ byŭ swatam i koħny raz dawioŭ da aŭtara. A tak, to choć zapraši na bačku: pabahašlauŭu ciabie ad celaha serca.

Stary Marcuk nawiet zabyŭsia ab chwaroħie: śmiajušsia padzieččamu, a, ŭzłazyŭšy akulary, uhladaŭsia na staroha kawalera i kazaŭ: — dyk-ža ty nie taki jašče stary, i hoħy ty chłapiec: sapraŭdy, z ciabie „charašucha”. Che, che, che! I ty — Charašucha i Hanula — charašucha... wypjem za pamyśnašć! Kab Boh wam daŭ pa sotni hadoŭ i tuzin synoŭ!

I tut stuknuł pa čarcy — Marcuk z piercam, a Charašucha — tak sabie.

